

УДК 378.145:7.8

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-2-41>

Анна НОВОСАДОВА,
 orcid.org/0000-0002-6215-5759
 аспірантка кафедри педагогіки, професійної освіти
 та управління освітніми закладами
 Вінницького державного педагогічного університету
 імені Михайла Коцюбинського
 (Вінниця, Україна) ann_martinyuk97@ukr.net

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті охарактеризовано специфіку сучасної мистецької освітньої парадигми. Проаналізовано особливості викладання музично-теоретичних дисциплін у закладах вищої освіти та наголошено на вагомому значенні їх вивчення майбутніми викладачами музичного мистецтва та хореографії. Визначено, що пошуки форм та методів опанування музично-теоретичних та музично-історичних предметів обумовлені догматичним періодом сучасності. У контексті цього виокремлено жанрово-стильовий підхід до їх вивчення, що полягає у послідовному набутті теоретичних знань, умінь та практичному засвоєнні мовно-виразових засобів жанрів та стилів різних історичних періодів. Підкреслено, що протягом різних періодів музична скарбниця накопичувала лексику, що характеризувала ту чи іншу історичну добу, кристалізувала жанрово-стильові закони. Під час вивчення музично-теоретичних дисциплін студенти поступово знайомляться з особливостями бароко, класицизму, романтизму, музики ХХ–ХХІ століть, засвоюють особливості індивідуалізованого композиторського тексту. Розкриття цих понять стосується таких предметів як «Сольфеджіо», «Гармонія», «Поліфонія». Інтонанційна, ритмічна, гармонічна мова, поліфонічні прийоми, вивчення яких є метою названих предметів, засвоюються у зв'язку з загальними культурними тенденціями цього часу, а також індивідуальні особливості творчості композитора, що є їх узагальненням. Зазначено, що успішне виконання музичних композицій майбутніми викладачами є результатом здобутих знань з музично-теоретичних дисциплін. Адже, в процесі виконання композиції взаємодіють жанрово-стильові, художні, слухові уявлення студента. Авторами визначено, що жанрово-стильовий підхід до вивчення музично-теоретичних дисциплін є фундаментом професійної підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії та їх подальшої творчої діяльності.

Ключові слова: музично-теоретичні дисципліни, майбутні викладачі музичного мистецтва та хореографії, жанр, стиль.

Anna NOVOSADOVA,
 orcid.org/0000-0002-6215-5759
 Graduate student at the Department of Pedagogy,
 Professional Education and Management Educational Institutions
 Vinnytsia State Pedagogical University named after M. Kotsyubynskyi
 (Vinnytsia, Ukraine) ann_martinyuk97@ukr.net

GENRE-STYLE APPROACH TO THE STUDY OF MUSIC-THEORETICAL DISCIPLINES IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

The article describes the specifics of the modern artistic educational paradigm. The peculiarities of teaching music-theoretical disciplines in institutions of higher education are analyzed and the importance of their study by future teachers of musical art and choreography is emphasized. It was determined that the search for forms and methods of mastering music-theoretical and music-historical subjects is due to the dogmatic period of modernity. In this context, a genre-style approach to their study is singled out, which consists in the consistent acquisition of theoretical knowledge, skills and practical assimilation of linguistic and expressive means of genres and styles of different historical periods. It is emphasized that during different periods, the musical treasury accumulated vocabulary that characterized one or another historical era, crystallized genre and style laws. During the study of music-theoretical disciplines, students gradually get acquainted with the peculiarities of baroque, classicism, romanticism, music of the 20th-21st centuries, learn the peculiarities of individualized composer's text. The disclosure of these concepts concerns such subjects as "Solfeggio", "Harmony", "Polyphony". Intonational, rhythmic, harmonic language, polyphonic techniques, the study of which is the goal of the named subjects, are learned in connection with the general cultural trends of this time, as well as individual features of the composer's work, which is their generalization. It is noted that the successful performance of musical compositions by

future teachers is the result of acquired knowledge in music-theoretical disciplines. After all, in the process of performing the composition, the student's genre-stylistic, artistic, auditory ideas interact. The authors determined that the genre-style approach to the study of music-theoretical disciplines is the foundation of the professional training of future teachers of musical art and choreography and their further creative activity.

Key words: *music-theoretical disciplines, future teachers of musical art and choreography, genre, style.*

Постановка проблеми. Процес професійної підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії – складна, багатогалузева система. Її результатом є сформована особистість виконавця, музикознавця, хореографа-постановника, танцівника, що здатна вирішувати професійні, творчі завдання, розуміти художньо-естетичні засади музичного мистецтва, передавати зміст композицій. Адже, метою вивчення музично-теоретичних та музично-історичних дисциплін є набуття інтонаційних, слухових навиків, розуміння історико-культурного процесу, композиційних, жанрово-стильових особливостей музичних композицій. Ці та інші завдання є важливими для майбутнього викладача музичного мистецтва та хореографії. Адже, індивідуальне бачення музичної композиції, передача художньої концепції твору, композиторської інформації є базовими у професійній діяльності майбутніх педагогів. А відтак, значення опанування ними музично-теоретичних дисциплін неможливо переоцінити.

Наголосимо, що модифікації освітнього процесу в цілому та викладання музично-теоретичних дисциплін зокрема є фундаментальним завданням сучасності. В контексті сказаного, актуалізується жанрово-стильовий підхід до вивчення музично-теоретичних предметів, що полягає в оволодінні теоретичною ерудицією різних предметів за структурними, тематичними принципами, під якими розуміємо жанр та стиль. Дослідження специфіки викладання музично-теоретичних дисциплін, їх вивчення майбутніми викладачами музичного мистецтва та хореографії крізь призму жанрово-стильового підходу, на нашу думку, є не цілком розкритим.

Аналіз досліджень. Питання жанрово-стильової підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва досліджували І. Покуліта, В. Буцяк, О. Афоніна актуалізує стильовий підхід до вивчення сольфеджіо. І. Малашевська розглядає історико-стильовий напрямок вивчення музично-теоретичних дисциплін та визначає його як «здатність до усвідомленого оперування музично-стильовими знаннями та слуховими уявленнями в процесі аналітично-мисленнєвої діяльності та практично-творчої роботи майбутніх учителів музики» (Малашевська, 2005: 15). На нашу думку, актуальним для сучасної педагогічної

науки є дослідження Г. Побережної, Т. Щериці, які розглядають інтегрований підхід до вивчення музично-теоретичних дисциплін. Вони наголошують, що інтеграція полягає у поєднанні різних форм діяльності (стилізації, аранжування, співу творів з власним акомпанементом) та сприяє розширенню кругозору студентів, розумінню єдності форми та виразових засобів музичних композицій. Н. Мозгальова, М. Сушицький, А. Новосадова виокремлюють умови жанрово-стильового аналізу музичних творів та зазначають, що «опанування навичками жанрово-стильового аналізу дозволить майбутнім викладачам визначати історичні особливості епохи, в якій працював митець, стиль, до якого належить його творчий доробок, характерні особливості музичної мови композиційної побудови, що є необхідним для професійної діяльності» (Мозгальова, Сушицький, Новосадова, 2022: 73). Названі праці актуалізують питання модернізації музично-теоретичної підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії, а саме впровадження жанрово-стильового підходу для професійної підготовки здобувачів освіти, здобуття знань з музично-теоретичних дисциплін.

Метою статті є висвітлення принципів жанрово-стильового підходу до вивчення музично-теоретичних дисциплін у професійній підготовці майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії.

Виклад основного матеріалу. Освітній простір сучасності детермінований масштабністю музично-естетичного матеріалу, строкатістю мистецьких форм. У контексті сказаного доцільно згадати слова Н. Герасимової-Персидської, яка зазначала, що «кожен наступний рік нового століття все більше утверджує у думці, що ми знаходимося на порозі нової епохи, що має зовсім нові характеристики у всіх галузях життєдіяльності людини. Те, що наприкінці ХХ століття сприймалося як плюралізм, змішення стилів, ідей, гіпотез, сьогодні починає набувати впорядкованої форми, виявляє властивості парадигми. І це не лінійний перехід до наступного етапу, а якісний стрибок. Нова парадигматика, порівняно із попередньою, виступає як об'єднуюча система більш високого рівня. Це дійсно зрушення на порядок вище» (Герасимова-Персидська, 2012: 5). У зв'язку з цим,

мистецька освіта перебуває у стадії оновлення та потребує пошуку нових підходів до підготовки майбутніх викладачів музичного-мистецтва.

Варто зазначити, що музично-теоретична система, що утворює базовий блок фахових предметів, представлена такими дисциплінами як «Теорія музики», «Сольфеджіо», «Гармонія», «Поліфонія», «Аналіз музичних творів», «Історія музики». Наголосимо, що підвищення рівня музичної грамотності передбачає формування навиків читання з листа, побудови та визначення на слух акордових послідовностей, аналізу музичних композицій, їх жанрово-стильових особливостей, знання рис композиторської творчості. Визначені навик є важливими і для майбутніх викладачів хореографії Аджі, теоретичні знання та їх практичне втілення сприятиме розумінню студентами змісту творів, художньої цінності композицій.

Жанрово-стильовий підхід до вивчення дисципліни «Сольфеджіо» передбачає практичне засвоєння студентами жанрових та стилістичних особливостей епох, вивчення технік, прийомів композиторів різних історичних періодів, оволодіння музичною термінологією та використання здобутих знань при творчій діяльності. Аджі, як правило при цьому предмету студенти зосереджуються виключно на теоретичному усвідомленні законів музичного мистецтва, залишаючи поза увагою їх практичне втілення у композиторській творчості. Змістовним наповнення предмету «Сольфеджіо» стає засвоєння ладових, інтонаційних особливостей періодів середньовіччя, бароко, музичних закономірностей класицизму, мовних засобів романтизму, жанрово-стильових особливостей музики ХХ – ХХІ століть. Жанрово-стильовий підхід є доцільним і під час слухового аналізу. Для цього необхідно засвоїти семантичне значення виразових засобів як художньо-змістовних елементів твору.

Метою дисципліни «Гармонія» є опанування студентами таких понять як акорд, закони їх сполучення між собою, здобуття навичок гармонічного аналізу та гармонізації музичних зразків. Жанрово-стильовий підхід до вивчення цього предмету полягає у вивченні гармонічної мови різних епох, композиторів, гармонічному аналізі творів, виділяючи акорди у якості жанрово-стильових маркерів, робити висновок про художню роль визначених співзвучь та застосовувати ці знання у практичній діяльності. «Стильовий підхід передбачає викладення матеріалу у хронологічному порядку, а саме розгляд гармонії середньовіччя, відродження, класицизму, романтизму, різних напрямків ХХ століття та відповідно

модальну, класичну, хроматичну, атональну систему. Лекційний матеріал курсу повинен містити загальну характеристику епохи, її періодизацію, втілення її особливостей в інших видах мистецтва, аналіз гармонічного стилю епохи в цілому та композиторського зокрема. Такі інформаційні аспекти доповнюються аналізом художніх зразків, метою яких є наочний розгляд важливих елементів музичної мови» (Мартинюк, 2022: 117). Зазначимо, що закріплення теоретичного матеріалу повинно відбуватись на основі практичних завдань, таких як гармонізація мелодії та басу, гра акордових послідовностей.

Для студентів закладів вищої освіти спеціальності 025 «Музичне мистецтво» вивчення предмету «Поліфонія» є обов'язковим. Практичне опанування поліфонії, як багатоголосного мистецтва, полягає у здатності чути та відтворювати кожний з голосів, створюючи єдиний художньо-звуковий комплекс. Формування цих навиків є вагомим для майбутніх викладачів музичного мистецтва та потребують належної уваги викладача та студента. Прослуховування голосів у єдиному полотні можливе при якісному вивченні художніх зразків поліфонічних творів, аналізі їх виразових засобів, розумінні усіх мелодичних ліній. Відтак, запорукою успішного виконання студентами поліфонічних композицій є розуміння ними законів поліфонічних жанрів. Наприклад, жанр фуги, компонентами якого є тема, відповідь, протискладення, інтермедії, потребують розуміння їх роль у контексті форми.

До компонентів програми входить знайомство з різними поліфонічними жанрами, поліфонічними прийомами розвитку музичного матеріалу. Відзначимо, що основна увага приділяється законам поліфонічного мислення строгого та вільного стилю. В той час, як зміни поліфонічного мислення в історичному контексті залишаються поза увагою. Важливо окремо розглянути жанрові особливості мотету, ричеркару, інвенції, фуги, фугети, меси та інших жанрів. Після цього, на нашу думку, слід розглядати їх поліфонічні прийоми.

Висновки. Жанрово-стильовий підхід поєднує музично-теоретичні дисципліни в єдину педагогічну базу зі значним навчальним потенціалом. Такі предмети як «Сольфеджіо», «Гармонія», «Поліфонія» розглядаються на основі спільної звукової, гармонічної системи, що конкретизована жанром та стилем. На нашу думку, історична проєкція композиторських технік, методів, жанрово-стильових особливостей є фундаментом професійної діяльності майбутніх викладачів музичного мистецтва та хореографії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афоніна О., Баранова В. *Сольфеджіо*. Вінниця: Нова книга. 2013. 224 с.
2. Герасимова-Персидська Н. *Музика. Час. Простір*. Київ: Дух і літера. 2012. 408 с.
3. Малашевська І. Методика музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музики на історико-стильовій основі. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6004/Malashevvska.pdf?sequence=1> (дата звернення 22.05.2023)
4. Мартинюк А. Роль предмета «Стильова гармонія» в системі сучасної мистецької освіти. Філософія культурно-мистецької освіти: *матеріали Всеукраїнської наукової конференції*. 2022. С. 116–119.
5. Мозгальова Н.Г. *Теоретико-методичні засади інструментально-виконавської підготовки вчителя музики*. Вінниця: Меркьюрі-Поділля. 2011. 486 с.
6. Мозгальова, Н.Г., Сушицький М.І., Новосадова А.А. Специфіка підготовки вчителів музичного мистецтва і хореографії до жанрово-стильового аналізу. *Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова*. Вип. 14. 2022. С. 69–75
7. Побережна Г., Щериця Т. Проблеми інтегрованого викладання музично-теоретичних дисциплін у педвузах. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/399/2/ok3.pdf> (дата звернення 22.05.2023)
8. Пясковський І. *Поліфонія в українській музиці*. Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського. 2012. 272 с.
9. Супрун-Яременко Н. *Поліфонія*. Вінниця: Нова книга. 2014. 512 с.

REFERENCES

1. Afonina O., Baranova V. (2013). Solfedzhio [Solfeggio]. Vinnytsia: Nova knyha. 224 s. [in Ukrainian].
2. Herasymova-Persydska N. (2012). Muzyka. Chas. Prostir [Music. Time. Space]. Kyiv: Dukh i litera. 408 s. [in Ukrainian].
3. Malashevvska I. Metodyka muzychno-teoretychnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky na istoryko-stylovii osnovi [Methodology of music-theoretical training of future music teachers on a historical-stylistic basis]. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6004/Malashevvska.pdf?sequence=1> (data zvernennia 22.05.2023) [in Ukrainian].
4. Martyniuk A. (2022). Rol predmeta «Stylova harmoniia» v systemi suchasnoi mystetskoï osvity [The role of the subject "Stylish harmony" in the system of modern art education]. Filosofiiia kulturno-mystetskoï osvity: materialy Vseukrainskoï naukovoï konferentsii. 2022. S.116-119. [in Ukrainian].
5. Mozghalova N.H. (2011). Teoretyko-metodychni zasady instrumentalno-vykonavskoi pidhotovy vchytelia muzyky [Theoretical and methodological principles of instrumental and performance training of a music teacher]. Vinnytsia: Merkiuri-Podillia. 2011.486 s. [in Ukrainian].
6. Mozghalova, N.H., Sushytskyi M.I., Novosadova A.A. (2022) Spetsyfika pidhotovky vchyteliv muzychnoho mystetstva i khoreohrafii do zhanrovo-stylovoho analizu [Specifics of training teachers of musical art and choreography for genre and style analysis.]. Naukovyi chasopys NPU im. M. Drahomanova. Vyp. 14. S. 69-75 [in Ukrainian].
7. Poberezhna H., Shcherytsia T. Problemy intehrovanoho vykladannia muzychno-teoretychnykh dystsyplin u pedvuzakh [Problems of integrated teaching of music-theoretical disciplines in pedagogical universities]. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/399/2/ok3.pdf> (data zvernennia 22.05.2023) [in Ukrainian].
8. Piaskovskiy I. (2012). Polifoniia v ukrainskii muzytsi [Polyphony in Ukrainian music]. Kyiv: NMAU im. P.I. Chaikovskoho. 2012. 272 s. [in Ukrainian].
9. Suprun-Iaremenko N. (2014). Polifoniia [Polyphony]. Vinnytsia: Nova knyha. 2014. 512 s. [in Ukrainian].